

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דרשת שבת שובה

*

של"ס פרשת האזינו

שנת תשפ"ד לפ"ק

יוצא לאור ע"י

מכון מעדני מלך וויזן

גליון אלף שפ"ח

על הטוב יזכר ידידינו היקר

הר"ר **יעקב ברוין** הי"ו

שנדב הוצאת הקונטרס

לזכות את הרבים

להשיג אצל

מכון מעדני מלך וויען

185 Wilson St.

Brooklyn N.Y. 11211

718.388.1751.#117

דרשת שבת שובה

דרשת שבת שובה תשפ"ד לפ"ק

במוניא דמצות עשה שהזמן גרמא (קידושין לד.)

גרמא (דלילה ושבת לאו זמן תפילין), אלא למאן דאמר תפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא, מאי איכא למימר. ומשני מאן שמעת ליה דאמר תפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא, רבי מאיר [וברשיי, ולדידיה גמרינן בבנין אב מראיה, דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, ונשים פטורות, ודקשיא לן לעיל ונילף ממצה והקהל לחיובא, רבי מאיר] סבר שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין עייב. ומבואר מזה דלרבי מאיר ילפינן דנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא מקרבן ראיה, ולא אמרינן יחולין מקדשים לא ילפינן.

ולכאורה יש להקשות דהוה נגד גרמא מפורשת (שבועות כו:) דחולין מקדשים לא גמרינן, ואם כן איך ילפינן דנשים פטורות מכל מצות עשה שהזמן גרמא מקרבן ראיה, הא חולין מקדשים לא גמרינן. ומבואר במהרשי"א (דייה משום) דלית מאן דפליג על כללא זו דחולין מקדשים לא ילפינן.

בגמרא מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות מנלק, גמר מתפילין [במה מצינו], מזה תפילין [שהיא מצות עשה שהזמן גרמא] נשים פטורות, אף כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות וכי. ופריך והרי ראיה [מצות עשה היא יראה כל זכורך] דמצות עשה שהזמן גרמא, וטעמא דכתב רחמנא זכורך (שמות כג-יז) להוציא הנשים, הא לאו הכי נשים חייבות. איצטריך, סלקא דעתך אמינא נילף ראיה מהקהל [דכתיב ביה (דברים לא-יא) בבוא כל ישראל ליראות, והתם נשים חייבות דכתיב האנשים והנשים והמף] עייב. ומבואר מזה דאי לאו דהוי סלקא דעתין למילף מהקהל דנשים חייבות, הדין נותן שהם פטורים מקרבן ראיה כמו כל מצות עשה שהזמן גרמא דילפינן מתפילין דפטורין, ולא אמרינן יקדשים מחולין לא ילפינן.

ולתהלן בגמרא (לה) פריך, הניחא למאן דאמר תפילין מצות עשה שהזמן

עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, למה צריכין מיעוט לגבי ראייה לפטור את הנשים, מאי קושיא, הלא קדשים מחולין לא גמרינן, ואי אפשר למילף מתפילין לקדשים לפטור נשים מקרבן ראייה, דקדשים מחולין לא ילפינן.

אך באמת מצינו בזה סתירה בגמרא (פסחים מה.) לגבי דין היתר מצטרף לאיסור, דיש קרא בניזיר דהיתר מצטרף לאיסור [שאם אכל חצי זית ענבים וחצי זית לחם בבת אחת חייב, שהרי אמרה תורה וכל משרת ענבים לא ישתה (במדבר ו-ג), חייב על שרית פתו ביין], ויש קרא בקדשים, כל אשר יגע בבשרה יקדש (ויקרא ו-כ), להיות כמוהו. וקאמר, אי כתב רחמנא בחטאת לא גמר נזיר מינה, דחולין מקדשים לא ילפינן, אלא לכתוב רחמנא בניזיר ותיתי חטאת ותגמור מיניה וכוי עיי"ש. הרי להדיא דהגם דחולין מקדשים לא גמרינן, מכל מקום קדשים מחולין גמרינן. ולגבי שליחות אמרו, דאי אפשר למילף שליחות בקדשים מתרומה וגירושין, שכן ישנן חול אצל קדשים, ואין למדין קדשים מחולין.

ונסדר תמצית הקושיות, בסוגיא דילן לגבי מצות עשה שהזמן גרמא צריך ביאור, חדא, במה דפריך הגמרא דנגמר דנשים פטורין מקרבן ראייה, מתפילין דנשים פטורות דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, ומאי קושיא, הא קדשים מחולין לא ילפינן. שנית, לדעת רבי מאיר

וקושיא זו יש להקשות גם בסוגיא דשליחות (קידושין מא.) דילפינן שליחות בגירושין דכתיב ושלחה מביתו (דברים כד-א), ומדלא כתב וגירשה, ללמדינו בא שהאישי עושה שליח להוליד גט לאשתו. וכן מצינו בתרומה, כן תרימו גם אתם (במדבר יח-כה) לרבות את השליח. וכן מצינו בקדשים, ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל (שמות יב-ו), מכאן ששלוחו של אדם כמותו. ופריך נכתוב רחמנא בקדשים ונתי הנך ונגמרו מיניה, ומשני משום דאיכא למיפריך מה לקדשים שכן רוב מעשיהם על ידי שליח עיי"כ. ולכאורה למה לא קאמר דאי אפשר למילף מקדשים, דחולין מקדשים לא גמרינן.

והנה בגמרא (שבועות שם) מבואר רק דחולין מקדשים לא ילפינן, אבל להיפוך אי יכולים למילף קדשים מחולין לא מבואר שם. אמנם בגמרא כאן גבי שליחות, מבואר דהוא הדין קדשים מחולין לא ילפינן, דפריך לא נכתוב רחמנא שליחות בקדשים, ותיתי מהנד (מגירושין ותרומה). ומשני מה להנד שכן ישנן חול אצל קדשים עיי"ש. הרי דאין למדים גם חולין מקדשים. ואם כן תקשה שם בסוגיא, למה הוצרך לומר דלא סגי לכתוב שליחות רק בקדשים, משום דרוב מעשיהם על ידי שליח, ולא קאמר בפשיטות דחולין מקדשים לא ילפינן.

ומעתה נחזור לסוגיא דידן, דפריך כיון דילפינן מתפילין דמצות

לשחוט הקרבן בעצמו, שפיר יכולין לגמור חולין מקדשים, דאם בקדשים החמור מהני שליחות, מכל שכן בחולין דמהני.

ומענתה שפיר פריך בשליחות, לכתוב רחמנא שליחות בקדשים, ותיתי מיניה לגירושין ותרומה, דאם בקדשים החמורה מהני שליחות, מכל שכן בחולין, ולקולא שפיר גמרינן חולין מקדשים. וממילא אתי שפיר גם לגבי מצות עשה שהזמן גרמא דנשים פטורות, שזהו קולא, על כן למד רבי מאיר לפטור מצות עשה שהזמן גרמא בכל התורה מקרבן ראיה, דאם בקדשים מקילין לפטור נשים משום דהוי זמן גרמא, קל וחומר בשאר המצות.

ומענתה כיון דחולין מקדשים לא גמרינן היא רק משום דקדשים חמורה, ואי אפשר למילף מינה להחמיר בחולין, אם כן בנוגע להיפוך אי נוכל ללמוד קדשים מחולין תליא גם כן בזה, דאם צריכינן ללמוד קדשים מחולין לקולא, אז לא גמרינן מיניה, דקדשים חמור. אבל אם הלימוד היא לחומרא, דחזינן דהתורה החמירה כן בחולין, אז שפיר נלמד בקל וחומר גם גבי קדשים חומרא זו. ומעתה אין בזה סתירת הסוגיות, דגבי היתר מצטרף לאיסור, דגילתה תורה בנזיר לחומרא, שמצטרפין ההיתר לאיסור להתחייב, על כן שפיר נוכל ללמוד מזה גם לקדשים, דהיתר

דילפינן לפטור נשים במצות עשה שהזמן גרמא ממה דפטורין מראיה, הלא חולין מקדשים לכולי עלמא לא ילפינן. – וכנגד זה בסוגיא דשליחות צריך ביאור, חדא, דפריך נכתוב שליחות בקדשים ונילוף מיניה לכל התורה, הלא חולין מקדשים לכולי עלמא לא ילפינן. שנית, במה שאמרו דאי אפשר למילף שליחות בקדשים מתרומה וגירושין, שאין למדים קדשים מחולין, הא בסוגיא דפסחים מבואר דרק חולין מקדשים לא ילפינן, אבל קדשים מחולין יש ללמוד.

*

ונראה כביאור הדברים, דהנה ברשיי (פסחים שם ד"ה חולין) כתב להסביר, דחולין מקדשים לא גמרינן ילהחמירי, דדין קדשים להיות חמורים עייכו. והיינו דחומרא דמצינו בקדשים אי אפשר ללמוד ממנו גם לחולין, דדין קדשים חמור יותר מחולין. ולפי זה ילקולאי שפיר גמרינן חולין מקדשים, דאם מצינו קולא בקדשים, מכל שכן שיש קולא זו בחולין. ולכן שם בפסחים לגבי אי מחמרינן שהיתר מצטרף לאיסור, שזהו חומרא שלוקה גם על חצי זית איסור, אם התורה גילתה כן לגבי קדשים, חולין מקדשים לא גמרינן, דיתכן דגבי חולין לא מחמירין כן. אבל לקולא שפיר גמרינן חולין מקדשים, ולכן בשליחות, כאשר גילתה תורה דבקדשים מהני שליחות, שזהו קולא שאינו צריך

ללמוד פטור מראיה ממצות תפילין דהוי חולין. וצריכין לומר דבאמת היה יכול לתרין כן, אלא עדיפא מיניה תירין, דהרי בסוף הסוגיא ביארו פפונאי דהלימוד מתפילין היא, דהוקשה כל התורה לתפילין, ואם כן גם קדשים בכלל ההיקש, דהרי הוקשה כל התורה. ואם כן יוקשה עדיין למה צריכין פטור מיוחד לגבי ראייה, ונצטרך ליישב משום דסלקא דעתך אמינא דנילוף מהקהל לחיובא.

*

והנה בתוספות (קידושין לו. ד"ה הקבלות) הקשו, למה איצטריך לן קרא למעוטי נשים מסמיכה על הקרבן, תיפוק ליה דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, שהרי קרבנות אין נוהגות אלא ביום, כדכתיב (ויקרא ז-לח) ביום צוותו להקריב קרבניהם ע"כ. וכמו כן הקשו התוספות עוד (שם כט. ד"ה אותו) למה צריכין קרא לפטור נשים ממילת בניהם, דכתיב (בראשית כא-ד) כאשר צוה אותו אלקים, אותו ולא אותה, תיפוק ליה דהוי מילה מצות עשה שהזמן גרמא, דאין מלין אלא ביום (יבמות עב.). ותירצו דאתיא כמאן דאמר התם דמילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום ובין בלילה ע"כ. ואכתי תקשה לאידך מאן דאמר (שם) דמילה שלא בזמנה גם כן אינו נוהג אלא ביום, אם כן למה לן קרא דאותו דנשים פטורות ממילה, הא הוי מצות עשה שהזמן גרמא.

מצטרף לאיסור, ושפיר פריך לכתוב רחמנא בנייר ותיתי חטאת ונגמור מיניה. אבל בשליחות דשם לימדה תורה קולא שמהני שליח, אז הוא להיפוך, דאי אפשר למילף קדשים מחולין, לומר דמהני שליח גם בקדשים, ועל כן שפיר משני התם דאין לומר לא נכתוב רחמנא בקדשים ותיתי מהנד, דמה להנד שכן ישנן חול אצל קדשים, ואין ללמוד קולא מחולין לקדשים.

והנה דברים הללו נכונים לשיטת רש"י דלקולא גמרינן חולין מקדשים. אמנם ברשב"א (חולין קיא.) כתב לגבי דם שבשלו דאמרינן (מנחות כא.) דאינו עובר עליו, דשם מיירי רק בדם קדשים, וחולין מקדשים לא גמרינן אפילו לקולא ע"ש. ואם כן אין למדין שום דבר בחולין ממה שגילתה התורה בקדשים, הן לקולא והן לחומרא. ואם כן נשאר הקושיא מסוגיא דשליחות, דפריך נכתוב בקדשים דיש שליחות ונתיי הנך ונגמרו מיניה, הרי להדיא דשפיר ילפינן חולין מקדשים לקולא, וזהו נגד דברי הרשב"א.

אך בכל אופן עדיין נשאר הקושיא בסוגיין, דפריך למה לי מיעוט לקרבן ראייה דנשים פטורות, הלא מצות עשה שהזמן גרמא היא, ומשני דסלקא דעתך אמינא נילוף ראייה ראייה מהקהל דחייב, ולמה לא תירין בפשיטות דקדשים מחולין לא גמרינן, ואי אפשר

מראיה, אם כן עיקר הלימוד בקדשים נאמרה, דנשים פטורות מקרבן ראה, ומשם ילפינן לכל התורה דקילי מקדשים, דבודאי נשים פטורות. ולאוקימתא השלישית דילפינן לה ממצה שמחה והקהל, הרי השוה הכתוב קדשים עם חולין יחד, כי מצה והקהל חולין, אבל מצות שמחה החיוב בקדשים, דבזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר קדשים, בשלמי שמחה (תוספות לה: ד"ה אשה), ואם כן אין מקום לחלק דבקדשים נשים חייבות במצות עשה שהזמן גרמא, ושפיר הקשו התוספות, דלפי זה למה לן קרא לפטרם מסמיכה ומילה.

אך אכתי נשאר מקום לדון בזה, דאין לנו לימוד לפטרם גם בקדשים ממצות עשה שהזמן גרמא, הן אמת דלאוקימתא השלישית מבואר דהשוה הכתוב חולין עם קדשים יחד, מצה שמחה והקהל. אבל לשאר האוקימתות נשאר מקום לחלק. הגם דלאוקימתא השניה לרבי מאיר פירש רש"י דיליף לה מראיה. אך דעת התוס' (שם ד"ה אלא) דילפינן לה ממצה והקהל דחייבות, ושני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין, ובכל מצות עשה שהזמן גרמא בעלמא נשים פטורות, דהוי כמו מיעוטא דוקא הני חייבות אבל אחריני לא עייש. אם כן עיקר הלימוד מצינו רק בחולין, ויש לומר דקדשים חמירי, וקדשים מחולין לא ילפינן לפטורא, ויש מקום לומר

ולכאורה יש מקום לדון, דיתכן שהפטור של מצות עשה שהזמן גרמא ליכא אלא בחולין, אבל קדשים חמירי ונשים חייבות, ושפיר איצטריך קרא למעוטי נשים מסמיכה, דבקדשים חייבות נשים גם במצות עשה שהזמן גרמא. וכמו כן מצות מילה, דהוי כקרבן (וזה"ל לך צה), וצריכין קרא אותו ולא אותה לפטורה. אמנם לכאורה זה אינו, כי להדיא מיעט אותם הקרא גם בקדשים. כי הנה בסוגיין יש שלשה דרכים מהיכי ממעטינן נשים במצות עשה שהזמן גרמא. חדא, דגמרינן מתפילין, מה תפילין נשים פטורות אף כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, דהוקשה כל התורה לתפילין. שנית, למאן דאמר דתפילין הוי מצות עשה שלא הזמן גרמא, ילפינן לרבי מאיר לפטורין, דגמר מראיה דהוי מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות, דכתיב זכורך להוציא הנשים (רש"י לה. ד"ה ומשני). שלישית, לרבי יהודה ילפינן דהוי מצה שמחה והקהל שלשה כתובים הבאים כאחד דאין מלמדין עייב.

ומעתה נחזי אנן אי יש מקום לחלק דרק בחולין נשים פטורות, אבל בקדשים לא נתמעטו וחייבות נשים במצות עשה שהזמן גרמא. הנה לאוקימתא הראשונה דילפינן מתפילין, דהוקש הכתוב כל יתורה כולה לתפילין, אם כן הרי גם קדשים נכלל בפטור זה. ולאוקימתא השנית דילפינן

עשה שהזמן גרמא, ותירצו במילה דקאי למאן דאמר שלא בזמנו נימול גם בלילה, והוי עשה שלא הזמן גרמא וחייבות, וצריכין קרא לפטרם מאותו ולא אותה. אבל לאוקימתא הראשונה והשניה מעיקרא לא קשיא קושיות התוספות, דיש לומר דקדשים חמירי מחולין, ולא ילפינן לפטר מצות עשה שהזמן גרמא בקדשים, וצריכין לקרא למעט בסמיכה ומילה לנשים, וממילא מיושב למה צריכין אותו ולא אותה, גם למאן דאמר דמילה הוי זמן גרמא, דגם במילה שלא בזמנה לא מלין בלילה.

*

ונראה עוד ביישוב קושיית התוספות למה לן קרא לפטר נשים ממילה, הא מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. דהנה בפני יהושע (כא ד"ה אותו) כתב, דודאי איצטריך קרא דאותו ולא אותה, לאותן הדורות שקודם מתן תורה, דאכתי לא הוי שייכא הנך כללי דמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות עיי"כ. ולפי זה יש מקום לדון מתי נתגלה הלכה זו דמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, דיתכן שגם אחר מתן תורה כל זמן היותם במדבר לא נפטרו הנשים, ורק בכניסתם לארץ ישראל נפטרו מצות עשה שהזמן גרמא.

דהנה ברמב"ן (ריש פרשת דברים) כתב לגבי ספר דברים משנה תורה,

דבקדשים נשים חייבות במצות עשה שהזמן גרמא.

וכמו כן יש לדון גם להאוקימתא הראשונה דילפינן לה מתפילין, דהן אמת לפירוש רש"י (די"ה למען) הלימוד דנשים פטורות מצות עשה שהזמן גרמא הוא מהא דהוקשה כל התורה לתפילין, ולא שבקינן הקישא, וגמרינן מבנין אב ממצה והקהל דחייבות בזמן גרמא עיי"כ. ולפי זה כיון דהוקשה יכל התורה לתפילין, שפיר אין לחלק בזה בין חולין לקדשים. אמנם בריטב"א (די"ה הוקשה) כתב, דהא דילפינן דנשים פטורות מצות עשה שהזמן גרמא אין זה מההיקש, אלא הלימוד הוא במה מצינו מתפילין. אך ליישב למה מעדיפין אנו ללמוד פטר מתפילין, נלמוד לחיובא במה מצינו ממצה והקהל. על זה אנו אומרים, דכיון דהוקשה הכתוב את כל התורה לתפילין, על כן עדיפא לנו ללמוד לפטורא מתפילין, ולא ללמוד ממצה והקהל עיי"ש. ואם כן כיון דכל הלימוד דנשים פטורות מצות עשה שהזמן גרמא ילפינן במה מצינו מתפילין, שפיר יש לומר דקדשים מחולין לא ילפינן, ובקדשים חייבות נשים במצות עשה שהזמן גרמא.

והיוצא לנו מזה, דלאוקימתא השלישית אין לחלק בין קדשים לחולין, ושפיר הקשו התוספות מסמיכה ומילה, למה צריכין קרא לפטרם, הא גם בקדשים פטורות במצות

נשים פטורות. ותפילין גמר לה מתלמוד תורה (דכתיב במשנה תורה (דברים יא-ט) ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם), מה תלמוד תורה נשים פטורות אף תפילין נשים פטורות ע"כ. ואם כן נתגלתה דין זה במשנה תורה בתפילין נשים פטורות דהוי זמן גרמא, ומינה ילפינן לכל המצות. ואם כן עד זמן ההוא לא גמרינן פטורא לנשים. וכמו כן לאוקימתא אחריתי, דילפינן ממצה שמחה והקהל, שלשה כתובים הבאים אחד אין מלמדו, כולוהו נשים במשנה תורה ולא קודם.

ולפי זה במדבר ארבעים שנה, שפיר היו מחוייבים כל הנשים גם במצות עשה שהזמן גרמא, ושפיר איצטריך קרא אותו ולא אותה, לפטרם ממצות מילה הגם שחייבים בשאר מצות עשה שהזמן גרמא. (ולכן צריכין גם קרא לפטור נשים מסמיכת קרבן, על הקרבת הקרבנות במשכן במדבר). אך לדעת רש"י דלרבי מאיר ילפינן לפטרם ממצות ראייה דפטרם הכתוב מזכורך, ופסוק זו נאמרה כבר במדבר (בפרשת משפטים ופרשת תשא), אם כן גם במדבר היו נשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא, ורק לדידיה תקשי דאם כן למה צריך במילה קרא לפטרם, תיפוק ליה דהוי מצות עשה שהזמן גרמא. וצריכין ליישב דאתיא כמאן דאמר דמילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום בין בלילה, ולא הוי מילה זמן גרמא. ומכל מקום לא תקשה למאן

דניתוסף בספר הזה קצת מצות שלא נזכרו כלל, כגון היבום, ודין המוציא שם רע, והגירושין באשה, ועדים זוממין, וזולתן. וכבר נאמרו לו כולן בסיני או באהל מועד בשנה הראשונה קודם המרגלים, כי בערכות מואב לא נתחדשו לו אלא דברי הברית כאשר נתפרש בו. ועל כן לא נאמר בספר הזה וידבר הי אל משה לאמר צו את בני ישראל, או דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מצוה פלונית, אבל לא נכתבו המצות בספרים הראשונים שידבר עם יוצאי מצרים, כי אולי לא נהגו באותן המצות רק בארץ, אף על פי שהן חובת הגוף, כאשר בא בענין הנסכים (במדבר טו) ע"כ. ובשו"ת רדב"ז (ח"ו סימן ב"א קמג) העלה עוד יותר, דגם למשה לא נאמרו בסיני, אלא כל הפרשיות המחדשות, בערכות מואב נאמרו לו ע"ש. [ועיין בכלי המדה (פי דברים אות א)]. ואם כן יש לומר דכל הדינים שאנו למדים ממשנה תורה, לא נהגו כן במדבר רק מעת בואם לארץ. [ועיין שמן ראש ימים נוראים (ח"ב דף רח"צ ד"ה והנה)].

ומעתה נחזי אנן מהיכן אנו למדים נשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא, דאם הלימוד הוי ממשנה תורה, לא נוגע זאת רק מעת כניסתם לארץ, ובמדבר עדיין היו חייבים הנשים בכל המצות. והנה לאוקימתא הראשונה גמר לה מתפילין, מה תפילין נשים פטורות, אף כל מצות עשה שהזמן גרמא

לפיכך פטרה הכורא ממצותיו כדי להיות לה שלום עם בעלה ע"כ. וכן הוא בכל בו (מצות מילה סימן עג).

ובפני יהושע (שם תודייה אותו) כתב לחדש שפטור זמן גרמא נאמר

רק במצות הגוף שאי אפשר לקיים על ידי שליח, כגון כל הנך דקחשיב לקמן לולב שופר סוכה ותפילין, מה שאין כן במצות האב על הבן דאפשר לקיים על ידי שליח, אפשר דלא שייך האי כללא וכוי ע"ש. ולא ביאר טעם הדבר. אמנם באור שמח (הי טומאת צרעת א-ו) כתב בטעם הדבר על פי דברי האבודרהם, שהאשה משועבדת לבעלה, ועל כן כשאפשר לקיים המצוה על ידי שליח הרי אין זה סותר לשיעבודה, דהמצוה תתקיים על ידי שליח, והאשה תשאר פנויה לשיעבודה ע"כ.

ועל פי זה יש לומר דבמדבר לא היתה האשה מרודה לעשיית צרכי

בעלה, דהא נפל מן לכל אחד, והיה ראוי לאכול כמו שהוא, ולמעום בו כל הטעמים (יומא עה). וגם לא הוצרכו לטוות בגדים ולכבסם, כמבואר ברש"י (דברים ח-ג) ענני הכבוד היו שפים בכסותם ומגהצים אותם כמין כלים מגוהצים. ואף קטניהם כמו שהיו גדלים היה גדל לבושן עמהם, כלבוש הזה של חומט שגדל עמו ע"ש. על כן במדבר, שלא היו מרודים בצרכי הבית לבעלה,

דאמר דגם מילה שלא בזמנה נוהגת רק ביום, והוי מילה זמן גרמא, דלדידיה יש לומר דהא דנשים פטורות הוי רק מהלימוד ממשנה תורה, ובמדבר היו חייבים, וצריכין קרא לפטרם ממילה.

אמנם לפי זה צריך ביאור, דאם כן מאי מקשה הגמרא, והרי ראייה דמצות עשה שהזמן גרמא, וטעמא דכתב רחמנא זכורך להוציא את הנשים, הא לאו הכי נשים חייבות ע"כ. ומאי קושיא, הא יש לומר דאיצטריך קרא לפוטרום במדבר, שאז עדיין היו נשים חייבות במצות עשה שהזמן גרמא, דהא האי תנא מתפילין יליף לה, ורק ממשנה תורה ואילך נשים פטורות. ויש לומר דכיון דהרמב"ן מסופק בזה, וכתב דרק אולי לא נתחייבו במדבר, על כן עדיפא משנן, שינוייה דאתי שפיר לכולי עלמא, דלא נילף ראייה ראייה מהקהל.

*

עוד יש לומר בטעמא לחייב נשים במדבר במצות עשה שהזמן גרמא, דהנה באבודרהם (סדר תפלות של חול שער ג) כתב בטעמא שנפטרו הנשים ממצות עשה שהזמן גרמא, לפי שהאשה משועבדת לבעלה לעשות צרכיו, ואם היתה חייבת במצות עשה שהזמן גרמא, אפשר שבכשיית המצוה יצוה אותה הבעל לעשות מצותו, ואם תעשה מצות הכורא ותניח מצותו אוי לה מבעלה וכוי,

אינו חוזר ומלמד בהיקש, ובתר למד אזלינן, שאם הלמד הוא מדיני קדשים אי אפשר ללמוד בהיקש מדבר שנלמד בהיקש, ולפי זה אי אפשר למילף מצות עשה דגבי קדשים שיהיו נשים פטורות בהם מהיקשא דתפילין, כיון שהתפילין עצמם לא ידעינן רק בהיקש מתלמוד תורה ע"כ.

ויש לדון בזה מכמה טעמים, חדא, דלפי הריטב"א הנ"ל, הלימוד של כל המצות דנשים פטורות בזמן גרמא, ילפינן במה מצינו מתפילין, ולא בהיקש. ומבואר בגמרא (זבחים שם) דדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד, אבל לענין אי חוזר ומלמד בבנין אב, לא איפשטא התם. שנית, יש לומר דהא דבקדשים אינו מלמד בהיקש, זהו רק כאשר ההיקש בא ללמד על קדשים לבד, אבל אם ההיקש בא ללמד על כל התורה כולה, אז גם קדשים נכללו בלימוד זו, כיון דהלימוד על כל התורה יצאתה. שלישית, יש לומר דהא דלמדים דנשים פטורות מתפילין מהא דפטורות מתלמוד תורה, אינה לימוד בהיקש אלא מסמוכין, [כי מדת היקש הוא, כאשר שני ענינים נידונים בפסוק אחד, ומדת סמוכים כאשר התורה כתבה שני פסוקים, שכל אחד מהם עוסק בענין אחר, בסמיכות זה לזה. וכאן מצות תפילין סמוכה למצות תלמוד תורה בשני פסוקים זה אחר זה], ויתכן דדינו כדבר הלמד בבנין אב, דמספקינן שם אי חוזר ומלמד בהיקש,

רק מעט מזעיר, עבור זה לא נפטרו עדיין ממצות עשה שהזמן גרמא.

אבל באמת זהו רק לרבי שמעון דדרש טעמא דקרא (בבא מציעא קטו), על כן יש לחייבם במדבר דלא שייך שם טעמא. אבל אי לא דרשינן טעמא דקרא, יש לפוטרים גם במדבר. ומעתה לרבי שמעון דחייבים היו הנשים במדבר במצות עשה שהזמן גרמא, שפיר נתיישב קושיית התוספות דצריכין קרא לפטור נשים במילת בניהם במדבר, הגם דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, דעדיין לא נפטרו. ורק אי לא דרשינן טעמא דקרא, וגם במדבר היו פטורים, על זה הקשו דאם כן למה צריכין אותה ולא אותה. והוצרכו לומר דזה קאי למאן דאמר דמילה לא הוי זמן גרמא, דחייבים גם בלילה. אבל למאן דאמר דגם מילה הוי זמן גרמא, דגם מילה שלא בזמנה אין מלין בלילה, לדידהו נאמר דבמדבר היו חייבים בזמן גרמא, והוצרכו קרא לפטור נשים ממילת בניהם.

*

והנה בארצות החיים על הלכות ציצית (סימן יג אות ג) יצא גם כן לדון דבקדשים נשים חייבות במצות עשה שהזמן גרמא, ואתא עלה מטעם אחר, דכיון דילפינן לה מהקישא דתפילין, ותפילין איתקש לתלמוד תורה, והרי קיימא לן (זבחים מט.) דבקדשים אין למדין למד מלמד, היינו שדבר הלמד בהיקש

ושפיר נלמד גם לקדשים דמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות.

תמורתם נתפסת, ולא אתי עשה שאינו שוה בכל ודוחה לאו השוה בכל.

*

וחזות קשות ראיתי שם, שהקשה אהא דאמרינן (מכות ד:) דנותר הוי לאו הניתק לעשה, דכתיב (שמות יב-) לא תותירו ממנו עד בוקר, והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו, בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה, לומר שאין לוקין עליו. וקשה הא העשה אין נוהג בנשים כיון שהוא עשה שהזמן גרמא, דשריפת קדשים אין נוהג בליילה (יבמות עב:), ולא אתי עשה שאינו שוה בכל ודוחה לאו השוה בכל. כמבואר ברמב"ם (הי תמורה א-א) הטעם שלוקין על התמורה, אף על גב דהוי לאו הניתק לעשה, משום דהלאו שוה בכל, והעשה אינו שוה בכל, שאינו נוהג בשותפין, שאם המירו לוקין, ואין

ועל כן כתב לחדש, דעשה דאינו נוהג בנשים משום שהוא מצות עשה שהזמן גרמא, מכל מקום מקרי עשה השוה בכל. דאף דבגמרא (יבמות ה.) קורא לאו דהקפה לאו שאינו שוה בכל, מפני שאינו נוהג בנשים, שם שאני דשאר הלאוין נוהגים בנשים, אבל מצות עשה שהזמן גרמא שכולם אין נוהגים בנשים, יש לומר דהוי עשה השוה בכל ע"כ. ויש להבין דהא גם במצות עשה שהזמן גרמא יש כמה עשין שהנשים חייבים, כדאמרינן כאן בסוגיא, מצות מצה שמחה והקהל, ואם כן העשין דומין ללאוין גם בנשים, דמקצתן חייבים ומקצתן פטורים, ולמה לא יהא נקרא מצות עשה שהזמן גרמא, עשה שאינו בכל.

* * *

דרוש לשבת שובה

ע"כ. ויש להצין כיון שפרשה זו התראה יש צה על גדול העונש כאשר לא יקיימו מנזות ה', אם כן הם דברים קשים כגידין, ושפיר אמר האזינו השמים 'ואדברה' שהוא דיבור קשה, אבל למה סיים ותשמע הארץ 'אמרי' פי, שהיא לשון רכה ותחנונים (רש"י במדבר יב-ה).

האזינו השמים ואדברה, ותשמע הארץ אמרי פי, יערוף כמטר לקחי, תזל כטל אמרתי וגו', כי שם ה' אקרא הצו גדול לאלקיני (לז-ב). ברש"י האזינו השמים שאני מתרה צהם צישראל, ותהיו אתם עדים צדצר, שכך אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן ותשמע הארץ וכו'

שאלו במלכו (שם יג-ט), כבן שנה שלא טעם טעם חטא. ובגמרא (מועד קטן טז:) כוש בן ימיני (תהלים ז-ט), מה כושי משונה בעורו, אף שאלו משונה במעשיו [לדיק גמור]. והנה שורש כל החושים שצאדם הם צראשו, משכמו ומעלה, (על דרך שאמרו פסיק רישא ולא ימות). המחשבה צמות, הראיה צעינים, השמיעה צאונים, הדיבור צפה. והשבעה חללי דגולגלמא הם נקראים שערים לנפש. וכבר רמזו (עיין עבודת ישראל שם), שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך (דברים טז-יח), שיש להאדם להעמיד על עצמו שופטים ושופטים על השערים הללו, לשפוט כל מחשבה דיבור ומעשה, להשתמש בהם רק לעשות רצון קונם. ושאלו המלך 'משכמו ומעלה גבוה מכל העם', היינו האצרים שצראשו היו צרום המעלה צמדריגה גבוה מאד, שאין דוגמתו בכל העם, ואין איש מצני ישראל טוב ממנו.

*

ובוספר הכתוב, ותאצדנה האתונות לקיש אבי שאלו, ויאמר קיש אל שאלו בנו, קח נא אתך את אחד מהנערים, וקום לך בקש את האתונות, ויעבור בהר אפרים, ויעבור בארץ שלישה ולא מנאזו וגו'. ויאמר לו (נערו) הנה נא איש אלקים בעיר הזאת, והאיש נכבד, כל אשר ידבר

גם מה שאמר שוב, יערוף כמטר לקחי חזל כטל אמרתי. וברש"י המטר יש בו עצמים לצריות, כגון הולכי דרכים ומי שהיה צורו מלא יין, וטל הכל שמחים בו ע"כ. ואם כן הכתוב סותר עצמו מינייה וציה, שאמר משה יערוף כמטר לקחי, שיש בו עצמים, וסיים חזל כטל אמרתי, שהכל שמחים בה. גם להצין שינוי הלשון, כי שם 'הוי"ה' אקרא הבו גדל 'לאלקינו'. — ועל כולם יש להצין, שהכתוב קורא פרשה זו בשם שירה, וכמו שסיים ויצא משה וידבר את כל דברי 'השירה' הזאת צאוני העם, ואיך קורין התראה צתואר שירה.

*

דבר שמעתתא צבוגיא מנות עשה שהזמן גרמא (קידושין לד.).

*

הכתוב צנ"ך (שמואל א ט-ט) מספרת, איך הגיע המלוכה לשאלו המלך, ומתחלה מתאר מעלותיו של שאלו, ויהי איש מצן ימין ושמו קיש בן אביאל וגו', ולו היה בן, ושמו שאלו, צחור וטוב, ואין איש מצני ישראל טוב ממנו, משכמו ומעלה גבוה מכל העם. וציאורו נראה, כי חז"ל הפליגו מאד בגודל נדקתו של שאלו המלך, ואמרו (יומא כב:) בן שנה

כי נמצאו, ולמי כל חמדת ישראל, הלוא לך ולכל בית אביך. וברש"י כאן בא לרמוז לו דבר המלוכה ע"כ. וכל הענין נריך ביאור, להטריד נביא ה' שכל רגע מחייו מוקדש לתורה ועבודה, שישתכל בצבואתו היכן הם האתונות. ושאלה כזו מתאים לשאל על ידי אנשים פשוטים, ולא מקדוש ה', שאל אשר אין טוב כמותו בישראל.

*

ובתחילה נבאר מה שאמרו, כי לנביא היום יקרא לפנים הרואה, ולעניינינו יש לומר, הנה אנו עומדים צימים אשר קרוב ה' לכל אחד מישראל, דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, הלצות נמאות לה', ופתוחות לקבל. ובפרט שעברו כבר שני הימים של ראש השנה, אשר כל אחד נתקרב לקונו בשעות רבות של תפלה ודביקות. הכתוב אומר יחינו מיומים ציום השלישי יקימנו ונחיה לפניו (הושע ו-ב), רומז על ימי ראש השנה שהם 'יומים', אשר בהם האט יעדער אויף געלעצט, היינו דבקים בצלקים חיים, וקבלנו עלינו עול מלכותו יתברך שמו ללכת בתורת חיים, להיות ראוי אשר 'ציום השלישי', זה יום הכיפורים, יקימנו ונחיה לפניו, להיות נחתמין בספר החיים. — ולכן הנהיגו הקדמונים, שציום השבת

בוא יבוא, עתה נלכה שם, אולי יגיד לנו את דרכנו אשר הלכנו עליה. וברש"י פירש, את דרכנו, מעשה האתונות מה נהייתה צם, שבשצילם הלכנו את כל הדרך הזה ע"כ. ויש להבין דהוי ליה למימר, אולי יגיד לנו את דרכנו 'אשר נלך', היינו הדרך שנגיע על ידו למצוא האתונות, כי בהדרך שהלכו כבר הלא ראו כי אין האתונות שם. ולא עוד, אלא הוי ליה למימר העיקר, אולי יגיד לנו 'מה נהייתה בהאתונות'. — ושזו אמר הכתוב, לפנים בישראל, כה אמר האיש בלכתו לדרוש אלקים, לכו ונלכה עד הרואה, כי לנביא היום יקרא לפנים הרואה (ולכן היו קורין את שמואל הנביא 'שמואל הרואה'). וברש"י פסוק זה הסופר כתב ואין זה מדברי נער שאל. כי לנביא היום, למי שקורים אותו נביא היום, היו קורים לפנים רואה ע"כ. ויש להבין ענין השינוי השם הזאת, ששינוי שם הנביאים, מרואה לנביא.

ובספר הכתוב שזו, וה' גלה את און שמואל יום אחד לפני בוא שאל לאמור, כעת מחר אשלח אליך איש מארץ בנימין, ומשחתו לנגיד על עמי ישראל, והושיע את עמי מיד פלשתים וגו'. וכאשר בא שאל אחר כך אל שמואל הרואה, אמר לו שמואל, ולאתונות האובדות לך היום שלשת הימים, אל תשם את לבך להם,

על הדורש, היו רואין לפניהם דוגמא
חי על כל מה שיוצא מפיו.

והנה מצואר ברש"י (שמות ז-א)
והארץ אחיך יהיה נביאך, כל
לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע
לעם דברי תוכחות, והוא מגזירת
(ישעיה ז-ט) ניב שפתיים ע"כ.
ומלפנים כאשר הדורות היו צרום
המעלות, כל מה שהיה הנביא הדורש
מוציא מפיו, היו רואים זאת עליו,
וכאשר הסתכלו על מעשיו היו יכולים
לראות עליו כל מה שהוא דורש
ומוכיח. וזהו 'כי לנביא היום יקרא
לפנים הרואה', שלא היה רק נביא
לחוד, אלא השומע היה רואה כל
דבריו על מהותו והתנהגותו, נאה
דורש ונאה מקיים, קיים זה מה
שכתוב בזה (צנא קמא יו.). לא כן
היום, יש נביא אבל לא רואה, יש נאה
דורש ואין נאה מקיים.

אך עם כל זה אין למנוע עצמו, הן
הדורש והן השומעים, מלהתאסף
להשמיע ולשמע דבר ה'. כי כהיום
אין הדברים אמורים בדרך תוכחה
ומוסר רק לאחרים, אלא גם הדורש
יודע נגעי עצמו, הנסיונות הגדולות
שיש צימינו נוגעת לכל אחד ואחד,
ויצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום,
ובתלמידי חכמים יותר מכולם (סוכה
נב.), כולנו מונחים יחד בפח יקוש,
וכאשר עומדים לדרוש, הדיבור בזה

שיש צין הימים הקדושים הללו, ידרשו
לפני העם תוכחת חיים, לעורר
הלצות ציתר שאת, לקיים נחפשה
דרכינו ונחקורה ונשובה אליך, הוסר
כבר ערלת הלב, ומתגעגעין לעבודת
קונם, ויש כלי קיבול פתוח, הלב עם
המות, שיכנסו הדברים.

אמנם לא כדורות הראשונות הם
האחרונות, צימי קדם היו
הדורשים אנשי מעלה, לא דיברו שום
ענין לאחרים רק אחר שהם עצמם
היו נקיים וטהורים במדה זו,
וכמאמרם (צנא מציעא קז:) התקוששו
וקושו (נפנייה ג-א) [חפשו את העצירות
שצידכם לשוב מהם, וגם חפשו
עצירות זולתכם להשיב גם אותם.
מזודות], אמר ריש לקיש קשוט עצמך
ואחר כך קשוט לאחרים ע"ש. ועל כן
היו הדברים יוצאין מקירות הלב
ונכנסין אל הלב. ואיתא בגמרא (חגיגה
יד:) שרבי אלעזר בן ערך דרש פעם
במעשה מרכבה, ועמד רבן יוחנן בן
זכאי ונשקו על ראשו, ואמר, ברוך ה'
אלקי ישראל שנתן בן לאברהם אבינו
שיודע להבין ולחקור ולדרוש במעשה
מרכבה כאלעזר בן ערך. יש נאה
דורש ואין נאה מקיים, ויש נאה
מקיים ואין נאה דורש. אבל אתה
אלעזר בן ערך נאה דורש ונאה
מקיים, אשריך אברהם אבינו שאלעזר
בן ערך יצא מחלליך ע"כ. ומעין זה
היה צימי קדם, כאשר היו מצייטים

הוא לטכס ענה ציחד, לחזק עצמו ציחד עם השומעים, לתת לב איך נוכל להתעלות, ועל מה צריכין אנו לישא עינינו, ללכת מחבלי היצר, להצין ולהשכיל גדול ערמימותו, איך כובש אותנו תחת שבטו, ומונע אותנו מלראות האור כי טוב, לחזות בנועם ה' ולצקק צהיכלו, להתצונן תכלית החיים, ומה חוצתו בעולמו, ימי חיי הצל חולף ועובר מהרה, ומנפה לנו חיי נחיים, יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה, ומוטל עלינו להתקין עצמנו בפרוודור כדי שנוכה להכנס לטורקלין, ולנצל כל רגע מימי חיינו לחטוף עוד מנוה, ולעשות נחת רוח לקונו. ואנו מתאספים לחזק עצמינו יחד בדברי חיזוק, שלא נמעד רגלינו בהנסיונות העומות שקובצים אותנו, אלא להשתדל להמשיך ללכת דרכי התורה, ולשוב אל ה' באמת ובלבב שלם.

*

אך הענין הוא, דהנה בהצרכות אמר הכתוב, והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך וגו', וצאו עליך כל הצרכות האלה 'והשיגוך' (כח-א). ויש להצין אריכות הלשון, כיון שכבר אמר וצאו עליך כל הצרכות האלה, מהו ההוספה של והשיגוך. ועל דרך זה נאמר בהקללה, והיה אם לא תשמע בקול ה' אלקיך וגו', וצאו עליך כל הקללות האלה 'והשיגוך', שזהו כפל הלשון.

וגראדה כי הצרכות והשפע שניתן להאדם מן השמים, כאשר שמוע תשמע בקול ה' אלקיך, לא צאים להאדם כדי שיוכל להתענג ולהשתעשע ציחר שאת צתעוגוי העולם, לצנות צמים מפוארים, ולשוטט בארבע כנפות הארץ, ולצנע תאות לצבו צמאכל ומשמה וכו', וכי זהו שחר מנוה, שיחגשם צהצלי העולם יותר מאחרים. והרי הכתוב אומר (דברים ח-יב) פן תאכל ושבעת, וצמים טובים תבנה וישבת, וצקרך ולאנך ירציון, וכסף וזהב ירצה לך, וכל אשר

אך יש צוה כוונה עמוקה יותר, ובהקדם לצאר הכתוב (דברים ל-א), והיה כי יצאו עליך כל הדברים האלה, הצרכה והקללה אשר נתתי לפניך, והשבות אל לצבך צכל הגוים אשר הדיתך ה' אלקיך שמה, ושבת עד ה' אלקיך, ושמעתי צקולו צכל אשר אנכי מצוך היום, אמה וצניך, צכל לצבך וצכל נפשי. ויש להצין, דלא

כן כל דבר המעיק לו, אין זה מקרה, אלא בהשגחה פרטית מלמעלה, זה מציא אליו מעסעדי"ש מן השמים, וכמאמרם (שבת נה.) אין יסורין בלא עון, דכתיב (מהלים פט-לג) ופקדתי בשבט פשעם וצנגעים עונם [היינו יסורין, וקאמר שאין צאין אלא משום פקידת עון] ע"כ. ואמרו (ברכות ה.) אם רואה אדם שיסורין צאין עליו יפשפש צמעשיו (יפשש צמעשיו איז עבירה עבר שבצילה צאו יסורין אלו) שנאמר (איכה ג-מ) נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה'. ואמרו (שם) רב הונא תקיפו ליה [החמיטו] ארבע מאה דיני [חציות] דחמרא, על לגביה רב יהודה אחוה דרב סלא חסידא ורבנן, ואמרי לה רב אדא בר אבהו ורבנן, ואמרו ליה לעיין מר צמיליה [יפשפש צמעשיו], אמר להו ומי חשידנא צעימיכו, אמרו ליה מי חשיד קודשא צריך הוא דעביד דינא בלא דינא ע"כ.

ועל זה בא הכתוב לומר גודל חסדי ה', שכאשר יצאו כל הקללות הללו, יזכה להצין ולהשכיל על מה צאו עליו הקללות הללו, שאין הם צאים רק להכאיב את האדם, אלא ללמוד מזה מה שאתה צריך לתקן עצמך לשוב אל ה'. והיה אם לא תשמע בקול ה' אלקיך וגו' וצאו עליך כל הקללות האלה 'והשיגוך', יתוסף לך גם השגות והצנה להתזונן מה יש לך

לך ירצה, ורם לצנך ושכמת את ה' אלקיך, ואין זה צרכה כלל. אלא הזכרות ניתנו לו, שיציאו לו הרחבת הדעת, לעבוד את ה' ציורת השגה, שטירדות העולם לא יטרידוהו, ויוכל להרבות יותר בלימוד התורה, ובעבודת התפלה, ולהרבות בצדקה וחסד, לחנך את בניו בזה לתורה, ולהחזיקם באהלה של תורה אחר חתונתם, ולבנות מוסדות של תורה וחסד, ואז יש בזה צרכה אמיתית. ועל כן מוסיף הכתוב, שהתכלית אשר יצאו עליך כל הזכרות הללו, 'והשיגוך' שיהא לו השגה יתירה, לנצל אותה לכבוד קונו, שהזכרות הללו יזכהו לקנות חצילות חצילות של מנוה, לבנות לו בית נאה ומפואר לעולם הבא בגן עדן, אשר נדיקים חציב עליהם ממונס יותר מגופם (חולין נא.), כי מכירין המה שבממונס יוכלו להרויח עולמות של תורה וחסד יותר מעבודת גופם.

ולעומת זה גם הקללות הצאות על האדם, צאים לעורר השיגי על ידם שצריך לשפר מעשיו. תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם (מהלים ג-א). וברש"י מציא אתה יסורין על האדם, עד שאתה מחזירו להיות משוש כח וקרוב למות, ותאמר לו ציסורין, שובו בני אדם מדרכיכם הרעים ע"כ. כאשר בא נרה להאדם, בחולי הגוף צו או בצני ציתו, הפסד צפרנסתו, ריעותא בשלום ציתו, וכמו

והם מצרכים אותו היום ששלחוהו מעבודתם.

לשפר מעשיו, ולא חשד קוצ'ה דעבד דינא בלא דינא.

*

ואם כן כאשר ה' שולח נרה על האדם, מאתו לא תלא הרעות, היצאה מה' היא לטובתו האמיתית, שיתעורר בזה לקנות חיי עולם נכחי, שזהו הטובה ביותר הגדולה שיתכן להאדם. ורק כאשר האדם לא משים הדברים אל לבו, ולא מתעורר ממה שמכאיבין ומעיקים לו מלמעלה להקיץ מתרדמתו, אז ה' קורא, לשוא הכיתי את בניכם, מוסר לא לקחו (ירמיה ב-ג), והאדם בעצמו הוא עושה אותה לקללה, ומה' לא ינא הרעות, אלא נשלחו לתכלית הטובה הטמונה תחתיו, לחוס על נפשו ועל נפש בני ביתו בעוד מועד. ואם היה מתעורר מזה לתשובה, לא היתה זאת קללה אלא זרקה.

יצא כן אמר הכתוב, והיה כי יצאו עליך כל הדברים האלה הזכרה והקללה, אין והיה אלא שמחה, כאשר יצאו עליך 'הזכרה והקללה', שהקללה שנשלח לך מן השמים יגרום שתשים אל לבך לשוב לה', אז הרי זה זרקה ענומה, והוי זרקה וקללה יחד. וזה יהיה כאשר 'והשבות אל לבבך וגו', ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום', אז קללה זו זרקה יש בה. ורק אם אין איש שם על לב, הוא טרוד רק למצוא

והנה מאתו לא תלא הרעות (איכה ג-לח), וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד (ברכות ס:), וכאשר יוצא מאתו יתצרך שמו גזירה המכאיב את האדם, מונח בזה טובה רבה להאדם שיתעורר מתרדמתו, ממה ששקוע בהבלי עולם הזה בחטאיו, ומבלה ימיו בהבל וריק, וישוב להתדבק בה' בתורתו ומצותיו. ואם נתעורר מזה לשפר מעשיו, לעשות סייגים וגדרים לתורה, להוסיף בלימוד התורה, ולכוין יותר בתפלותיו וקיום מצותיו, למנוע עצמו מלהשתמש בכלים שהם מלאים זוהמא, הרי קללה זו זרקה ענומה וטובה רבה שאין דוגמתו, שמציאו שיזכה לחיי עולם נכחי, ולא להחליף חיי עולם עבור חיי שעה, אשר יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה. וזה דומה לאדם שגירשו אותו מציתו, ועל הדרך מצא אור גדול של זהב וכסף, ונעשה עושר מופלג, שנער עזיבת ביתו לא היתה לרעה אלא עבור טובה ענומה. וכן הוא מעשים בכל יום בהרבה בני אדם, שהיו עוזדין לפרנסתם אצל אחרים, וכאשר פטרו אותם ממשמרתם היה זה יום מר, איבוד פרנסתם. ושז שלחו ידיהם במסחר ונתעשרו,

ובכל מקום ע"כ. ולכאורה 'צפיק' ו'בלצבך' מוזן שקרוב אליך הדבר מאד, להתחרט בלצבו ולהתוודות צפיו, אבל 'לעשותו', לשנות צפועל דרכי חייו, לפרוש מתאוות הגוף אשר הוא אדוק בהן, זה קשה כקריעת ים סוף, ואיך יאמר עליה, כי קרוב אליך הדבר מאד 'לעשותו'.

אך הענין הוא, כי אין הקצ"ה צא צטרוניא עם צריותיו, ולא מתצקש מהאדם מה שאי אפשר לו לעשות, אבל התציעה הוא רק על פיו ולצו, שיהא 'צפיק' ו'בלצבך' לעשותו, לחזור ולשנן לעצמו תמיד שרונה לעבוד את ה' ולעשות רצונו, וצפיק' ו'בלצבך' יהא לעשותו. ואז מן השמים יסייעו אותו להתעלות עוד יותר, וכאשר יפתח לבו לתת מקום להתקרבות ה', אז לאט לאט יתגבר תשוקתו לעשות רצון קונו בזהבה עזה.

יש להתחיל בצדדים קטנים, אם נכשל הוא בשמירת עינים, יבחר לו על כל פנים שעה אחת ציוס שאז יהא נזהר בזה. אם אדוק הוא בכלים לראות ולשמוע הכל, ימנע עצמו בזמנים שונים שלא יהא מקושר צו, או שעה אחת ציוס, או לא להכניסו לביתו וכדומה. אם אינו קובע עמים לתורה, יסדר לעצמו אפילו זמן קצר בכל יום ללמוד מה שלצו חפץ. ועל דרך זה בתפלה, יום אחד בשבוע

תרופה איך יוכל להמלט ממה שמעיק לו, אז הוא קללה גרידא.

זוה מוסר השכל, שכאשר נתהוה צרה להאדם, מאורעות שמכאיבין ומעיקין לו, אין הראשית ליקח תהלים ולהתפלל שיקיר ה' זאת ממנו, שהרי לא צחנס נשלח עליו דבר זה. אלא מתחלה מוטל עליו להתצונן בצמעשיו, ולקבל על עצמו להטיב מעשיו על כל פנים בצדק קטן, והעיקר, לא הוספה בעשה טוב, אלא צסור מרע, להוסיף גדר וסייג להתרחק מהרעה בכל מה שאפשר לו לפי תכונת נפשו, ולא די אכנה בעלמא, אלא להתצונן מה יהיה שונה אללו מהיום ולהלאה, ממה שהיה התנהגותו אתמול. ורק אחר זה ישפוך שיחו לפני קונו להסיר צרתו.

וגם אם קשה להאדם לשנות עצמו והתנהגותו ציוס אחד, מכל מקום כאשר פותח פתח כל שהוא לקונו, הבא לטהר מסייעין לו, להוסיף עוד ועוד עד שיצוא לשלימותו. ועל זה אמר הכתוב (דברים ל"א) כי המנוה הזאת אשר אנכי מנוך היום, לא נפלאה הוא ממך ולא רחוקה הוא, לא בשמים הוא וגו', ולא מעבר לים הוא וגו', כי קרוב אליך הדבר מאד, צפיק' ו'בלצבך' לעשותו. ופירש הרמב"ן כי המנוה הזאת, קאי על מנזות תשובה, שאין הדבר נפלא ורחוק ממך, אבל קרוב אליך מאד לעשותו בכל עת

שעה אחת ציוס, דבר זה הוא צידו של כל אדם, ואין לך דבר שאין לו מקום, בכל מקום ומצב שהוא נמצא יוכל להתחיל בדברים קטנים, ומכאן ואילך יערב לבם, בסיוע מלמעלה לפתוח לו פתחו של אולם.

חז"ל (עבודה זרה יז.) סיפרו כמה עובדות, באנשים שזכו לקדש שם שמים ברגע אחרונה שבחייהם, ויאתה בת קול שמזומנים לחיי העולם הבא. ואמרו, זכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ע"כ. ולכאורה למה זכה רבי על זה. ופירשו, שהצבונן אס האדם מסוגל לקנות עולם הבא ברגע אחד, כמה רגעים יקרים כאלה הולכין מאתנו לאיבוד, וכמה יש לייקר ימי חייו, שהרבה עולמות אפשר לקנות בשעות המרוצות שיש להאדם, ואין לא נזכה כאשר מאזדים זאת צידים, ומצבזים הזמן בדברים של מה בכך.

וְעֵצְיָנוּ יש לומר עוד כוונה זזה, שנרמזו זזה להתצונן, שגם כאשר האדם רואה עצמו בשפל המצב, הוא אדוק כל כך בהצלי העולם, ונעשה איש מגושם, עם כל זה לא יתייאש מלשוב לה, ולומר שכבר אבד עולמו, כי אין יוכל להתעלות מצירא עמיקתא שהוא שוכן בקרבה לשנות כל מהותו והתנהגותו. שאין הדברים כן, אלא יש קונה עולמו בשעה אחת, הוא יוכל לקנות עולמו, חיי העולם

ירגיל עצמו להתפלל צמתינות. אס נכשל צדיצורי פיו צסקר ואונאה ולשון הרע וניבול פה, אז יבחר לו שעה אחת שיהא נזהר צשמירת הדיבור.

טעמו וראו כי טוב ה', יש לטעום המתיקות שיש צשמירת התורה ומצותיה. רק ההתחלות קשות, אבל אחר זה יערב לבם מכאן ואילך (רשי שמות יע-ה). צשניו התנהגותו שעה אחת ציוס, יכיר כמה עדינים הם דרכי התורה, כמה מנוחת הנפש יגיע לו כאשר לא יהא אדוק בהצלי העולם. וחוך ממה שנוגע לעצמו, הוא יתענג בההשפעה שישאיר זאת גם על צניו וצני ציתו.

וצראה, דעל זה אמרו (אבות ד-ג) אל תהי צו לכל אדם, ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה, ואין לך דבר שאין לו מקום ע"כ. דהיינו שלא יבזה צעינו אדם חוטא, לחשוב עליו שאין לו תקנה עוד. ואל תהי מפליג לכל דבר, לומר אין יוכל אדם ששקוע כל ימיו צתענוגי הצלי העולם, להפוך עצמו להיות עובד ה', ותאמר שזה דבר רחוק מאד צמציאות. כי אין הדברים כן, הן אמת שקשה להשתנות ברגע אחד מן הקצה אל הקצה, אבל אין לך אדם שאין לו שעה, כל אחד יוכל להתחיל בשעה, להרגיל עצמו צמה שנכשל להיות שמור מהיום ולהלאה

ז"ל, וזכה על מצב פרנסתו שהיא
 בשפל המצב. ואחר שצירכו רבו, אמר
 הרבי להסוצזים, הוא מתצייש לומר
 את הרישא, לכן אמר את הסיפא. ולא
 פירש כוונתו. ואמר תלמידו הרה"ק
 רבי שרגא פייזיל מגרינא ז"ל, שכוונת
 הרבי לדברי המשנה (קידושין פג.)
 הרעותי מעשי וקפחתי את פרנסתי,
 כלומר שמי שרע צמעשו פרנסתו
 מתמעטת. והלה התצייש לומר את
 הרישא, הרעותי מעשי, לכן אמר את
 הסיפא קפחתי את פרנסתי (הוצא דרך
 נדיקים פ"ו אות לח).

וְלִבְנֵי כְּאֵשׁ רָאוּ צִיתוֹ שֶׁל שְׁאוֹל מֵה
אִירַע לָהֶם, שְׂאֵצְדוֹ הָאֲתוּנוֹת,
 פשפשו תחלה צמעשיהם, כי לא חשד
 קוצ"ה דעציד דינא בלא דינא, ואחר
 כך יצאו לבקש האתונות. אמנם כאשר
 הלכו ועצרו כבר צהר אפרים וצארץ
 שלישה וצארץ שעלים ולא מנאו. אמר
 הכתוב, ושאלו אמר לנערו אשר עמו,
 לכה ונשובה, היינו שאמר לו, אם לא
 הושב לנו מן השמים האתונות, זהו
 סימן שהתשובה שלנו לא היתה כהוגן,
 ואמר שאלו לנערו לכה ונשובה, יש
 לנו לחפש עוד צמעשינו מה גרמה
 לנו זאת ונשובה אל ה'.

וְהִגִּדָה הַחֲטָאִים שֶׁל הָאָדָם נִרְשָׁמִים
עַל פְּנֵי שֶׁל הָאָדָם, וְהַנְּדִיקִים
 מכירים ורואים חטאי האדם על פניו
 (זוה"ק פ' אחרי עה:). וכתוב בקצ הישר

הבא, צעעה אחת, תתחיל לשנות ענמך
 רק לשעה אחת, תמנע ענמך ממה
 שאתה שקוע בה, בכל יום ויום רק
 לשעה אחת, ומן השמים יסייעו אותך
 להתעלות יותר ויותר. ויפה 'שעה
 אחת' צתשובה ומעשים טובים מכל
 חיי העולם הבא (אבות ד-יז), גם אם
 התשובה והמעשים טובים שלך יהיו
 רק שעה אחת ציום, צרבות הימים
 תמלא ענמך מתעלה צדרגות רבות.

*

וּבִזְהָ נִבְּזָה אֶל הַמַּכּוּוֹן, צִדְדֵי
הָאֲתוּנוֹת שְׂנֵאֲצְדוֹ צִצִּיתוֹ שֶׁל
שְׁאוֹל, וְצָא שְׁאוֹל אֶל שְׂמוּאֵל הַרֹאֵה
עֲצוּר זֶה. הִנֵּה צִיתוֹ שֶׁל שְׁאוֹל הָיוּ
אֲנָשִׁים מוֹפְלָגִים צִדְקָתָם, וְכֹאֲשֶׁר אִירַע
לָהֶם מֵאֲרֻעַ כֹּהֵה שְׂנֵאֲצְדוֹ הָאֲתוּנוֹת,
עִיקָר כֹּאֲז לְצַם לֹא הָיָה עַל הַהַפְסָד
שֶׁל הָאֲתוּנוֹת, אֲלֹא עֲצוּר הַסִּיבָה
שֶׁהִזְמִינוּ לָהֶם כֵּן מִן הַשָּׁמַיִם. בְּגוֹדֵל
צִדְקָתָם הָיָה מֵאִיר נִגְדַ עֵינֵיהֶם
צִבְהִירוֹת כִּי אֵין יִסּוּרִין בְּלֹא עוֹן, זֶהוּ
תּוֹכוֹרַת מִן הַשָּׁמַיִם עַל דְּבָרִים שְׂנֵאֲרִיכִין
תִּיקוּן צִמְעֵשִׂיהֶם, וְאִם רֹאֵה אָדָם
יִסּוּרִין צִאִין עֲלָיו, יִפְשַׁפֵּשׁ צִמְעֵשׂוֹ, יֵשׁ
כֹּאֵן חֲטָא שְׁעֲצוּרוֹ בֹא לָהֶם אֲצִידַת
אֲתוּנוֹת, וְיֵשׁ לְפִשְׁפֵּשׁ לְמִנְאוֹ מֵהוּ הַדְּבַר
שֶׁהִצִּיא לָהֶם מֵאֲרֻעַ זֶו.

יִסּוּפֵר עַל יְהוּדֵי שְׁנַנְסָם אֶל רִצּוֹ
 הרה"ק רבי יצחק מווארסקא

וְלִבְּךָ חָמַר הַנֶּעַר לְשֹׂאוֹ, הִנֵּה נָחַ
 אִישׁ אֲלֻקִּים צַעִיר הַזֹּאת וְגו',
 אולי יגיד לנו את דרכנו אשר הלכנו
 עליה, יש כאן צעיר נדיק גדול,
 שמואל 'הרואה', המכיר על צורת
 האדם מה שפגס, ומה מוטל עליו
 לתקן, נלכה אליו לא עבור שיגיד לנו
 היכן הם האתונות, לזה לא מטריחין
 נביא צרות הקודש, אלא 'נלכה שם
 אולי יגיד לנו את דרכנו אשר הלכנו
 עליה', שיודיע לנו מה חסר מעמנו
 בדרכנו שהלכנו, יש כאן פגס שזריחין
 אנו לתקן, הרעותי את מעשי וקפחתי
 את פרנסתי, אולי יגיד לנו שמואל
 הנביא מה יש לנו לשנות בדרכנו
 שהלכנו, נחפשה דרכינו ונחקורה
 ונשובה, יש בתוכה עון שאין אנו
 רואין.

וְהַסְבִּיר הַכְּתוּב גּוֹדֵל נְדַקְתָּם שֶׁל
 הַנְּבִיאִים הַקּוֹדְמִים, וְאָמַר
 'לפנים בישראל כה אמר האיש בלכתו
 לדרוש אלקים', כאשר היה רואה
 שמדת הדין מתוחה עליו, היה הולך
 להנביא 'לדרוש אלקים', שיאמר לו
 הנביא מהו הקיצה ששולט עליו מדת
 הדין משם אלקים. והיו אומרים 'לכו
 ונלכה עד הרואה', הנביא היו מתאריך
 אותו 'הרואה', שהיה רואה ומכיר על
 האדם הננצ עליו כל ענינו ושורשו,
 מה פגס ומה מוטל עליו לתקן, 'כי
 לנביא היום', למי שקורין אותו נביא
 היום, 'יקרא לפנים הרואה', היו

(פרק כב), שהאר"י ז"ל היה יודע איזה
 מנזה הוא חסר צאדם, והיה רואה
 בנינוך א' כשעשה אדם דבר עצירה
 שאז היה מסולק נינוך א', והיה נותן
 תיקון לכל אחד ואחד כדי להחזיר
 הנינוך למקומו. וכל זה היה ניכר על
 פי האותיות שיש בעורו, ובפרט צפניו
 ובשעריו הוא יותר ניכר. והיה לו סימן
 בשרטוטין ובגומות שעל ידיו ופניו של
 אדם. ופעם אחת בא אליו גדול הדור
 אחד ושמו רבי חיים ויטאל, ואמר לו
 האר"י ז"ל, הנה אני רואה שצחוק כ"ב
 אותיות בא"ב שבמנחך, כולן מאירין
 חוץ מהגימ"ל שהוא מהופכת. ומיד
 חרד הרב מהרח"ו ז"ל, וזיקש מהאר"י
 ז"ל שיגיד לו טעם הדבר, כי בודאי
 לא על חנם הוא. אמר לו האר"י ז"ל,
 שאינו גומל חסד עם אביו כראוי. אף
 על פי שאתה עושה חסד עמו, אבל
 לא חסד מלא, ובשביל כך את ג' היא
 מהופכת ע"כ. ובעבודת ישראל (אבות
 ה-ח) הביא עובדה מהאר"י ז"ל (מוצא
 בהקדמת ספר עמק המלך פ"ד) שאמר
 לאדם אחד כל העצירות שעשה, והודה
 לו על כולם רק על אחד לא הודה,
 והעביר האר"י ז"ל ידו על פניו, והאיב
 לפניו העצירה עצמה שעבר עליה.
 וכמו כן יש בכל דור ודור, וכמו
 מעשה שהיה אלל הרב המגיד מהו'
 יחיאל מיכל ז"ל, שאמר לו גם כן
 עצירה שעבר עליה בנשג"ז (מדה שפחה
 גויה זונה) בכל האותיות והסימנים
 שהיה בה וכו' ע"ש.

והחזירנו בתשובה שלימה לפניך, שיש
צוה כפל לשונות, שהתחיל בתשובה
ושזב בקירוב ושזב בתשובה שלימה.

והנה דהנה ברמז"ם (ה' תשובה
3-3) כתוב, ומה היא
התשובה, הוא שיעזוב החטא חטאו,
ויסירו ממחשבתו, ויגמור בלבו שלא
יעשהו עוד, שנאמר (ישעיה נה-ו) יעזוב
רשע דרכו וגו'. וכן יתנחם על שעבר,
שנאמר (ירמיה לא-יח) כי אחרי שזבי
נחמתי. ויעיד עליו יודע תעלומות שלא
ישזב לזה החטא לעולם, שנאמר (הושע
יד-ד) ולא נאמר עוד אלקיני למעשה
ידינו וגו'. וזריך להתודות בשפתי
ולומר עניינות אלו שגמר בלבו ע"כ.

והנה החרטה על העבר קל מאד,
כי כל צד דעת המאמין צה'
ותורתו מתנחם אחר החטא, וגם
רשעים מלאים חרטה, כי הנחת
העבירה כבר עברה, ויודע כי יצא
יום שיצטרך ליתן דין וחשבון, ולשלם
על זה מחיר יקר, ולמה לא יתחרט.
אך עיקר קישוי התשובה היא הקבלה
על להצא שלא יעשהו עוד, ולעמוד
איתן בקבלתו שלא ישזב לכסלה עוד.
ובאמת אנו רואים, כי מועטים המה
הבעלי תשובה שעומדים בתשובתם ולא
ישזבו לחטוא במשך השנה. ויש להבין
הלא הקבלה על להצא היא באמת בלב
שלם, ומהו הסיבה שאין עומדים חזק
במה שקיבלו עליהם, ושנה אחר שנה

קורים לפנים רואה, שהיה רואה על
כל צני אדם מעשיהם.

והנה כאשר ראה שמואל את שאול,
כתיב, ויען שמואל את שאול
וגו' 'לאתונות האובדות לך היום
שלשת הימים, אל תשם את לבך להם
כי נמצאו, ולמי כל חמדת ישראל הלא
לך ולכל בית אביך'. והיינו ששמואל
אמר לו לשאול, הדרך שאתה הולך
בעבודת קונך הוא צרום המעלות,
והראיה שהאתונות נמצאו. אך הסיבה
שנאצדו שלשת ימים, מן השמים
הסיבו כן, שתלך מארץך לבקש את
האתונות, עד שתגיע לעירו של
שמואל נציא ה', כדי שאוכל לגלות לך
דבר המלוכה, אשר למי כל חמדת
ישראל הלא לך הוא.

*

הבתוב אומר, נחפשה דרכינו
ונחקרה ונשובה עד ה',
נשא לבצנו אל כפים אל א-ל בשמים
(איכה ג-מ). ויש להבין הלא מקפ רגל
ועד ראש אין צנו מתוס, ואנו מלאי
עון, ומה לנו לחפש ולחקור על מה
לשוב, שאמר נחפשה דרכינו ונחקרה
ונשובה.

גם להבין אריכות הלשון בצרכת
התשובה (בשמונה עשרה), השיבנו
אצינו לחורתך, וקרצנו מלכנו לעבודתך,

והעיקר הוא לעוזב את מקומו ולשוב חזרה למקומו הראשון. אלקים עשה את האדם ישר, נשמה שנתת צי טהורה, ונשלח לעולם הזה להתעלות עוד יותר, והמה בקשו חשבונות רבות, ותחת לנסוע למזרח, התרחק ממקומו למערב, ותחת להתעלות בקדושה ירד לעומקי הטומאה, ומוטל עליו לשוב חזרה למקומו. ואם מתחרט על מעשיו, וגם מקבל על עצמו לחזור, אזל אינו עושה יו-טורן, לא עשה עדיין פעולה לשוב למקומו, שזהו 'תשובה'. אלא יש לו לסדר תיכף תכנית איך ישוב ויגיע למקומו הראשון. להתבונן מה הביאו לירידה זו שהוא נמנע בו, ומה יעשה להתרחק ממצבו ולתקן זאת בפועל מהיום ולהלאה.

וּבְפָרְטוּ הדברים צפרטיות. מי שלקוי בשמירת עינים, ורואה לשוב, לא די באמרו על חטא שחטאנו לפניך בשיקור עין, ומכה על לבו, ולומר אני מתחרט על העבר, ומהיום והלאה אהיה זהיר, אלא יתבונן מהו הסיבה שהביא אותי להתדרדר כל כך, ולעשות חשבון מה אוכל לעשות לעצמי גדלים וסייגים בזה, שלא אצוא לידי נסיון, ולפנות דרכו משם, ולהתחיל לשוב תיכף מדרכו בפועל. כגון מעתה לא אסתובב במקום פלוני שיש לי נסיונות שם, או במקום שיש כלים טעכנאלאגיים המחטיאים. ואם צריך לו לצורך פרנסתו יעשה הפילטער היותר

עושים תשובה, ושוב נכשלים, ומהו העצה שיוכל לעמוד בתשובתו.

אֲךְ הענין הוא, כי הקבלה על העמיד שהיא רק במחשבה לבד, שרואה להיות טוב, וישתדל מעתה להטיב דרכו, אינו צר קיימא, ויגרו של אדם מתחדש ומתגבר עליו יום יום. ועומק התשובה היא, כאשר בשעה שעסוק בתשובה, עושה תיכף תכנית איך יבצע זאת בפועל. הוא עומד כעת בריוחוק מופלג מקומו, להתבונן במה יוכל לשנות דרכו מהיום ולהלאה, מה הוא מוכן לקבל על עצמו כעת להתנהג בפועל שונה ממה שהתנהג עד עתה, ולשוב מדרכו הרעה לדרכי התורה.

וַיֵּצֵא דרך משל, אדם שהולך לנסוע למזרח, ותעה ונסע דרך ארוכה למערב, כאשר הוא מבחין שדרכו לא נכונה, צריך להסתובב חזרה כדי להגיע למחוז חפצו. לא די לו בחרטה על נסיעתו בדרך מוטעה, ולא די במה שמקבל על עצמו לחזור חזרה, אלא צריך לעשות יו-טורן בפועל, לקבץ מעות ולקנות כרטיס ולנסוע חזרה, ויום אחר יום יתקרב יותר להגיע להמקום שנתרחק משם.

וזדהו פירושו של מלת 'תשובה', לא אמרו חרטה, ולא אמרו קבלה על להבא, כי זהו רק ההקדמה,

לקבל על עצמו לגדור גדר ולעשות קייג, שלא ישוב לחטוא צוה.

וזהו שאמר הנביא, 'נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה', אין הכוונה על דרכי החטא, לחפש היכן נכשלנו, כי זה לא נריכין לחפש ולחקור, ומלאי עון אנו, אלא אם רוצים לשוב, אז נריך לסדר לעצמו דרך ותכנית איך יצטע זאת, וזה נריכין לחפש ולחקור כל אחד לפי מצבו ומהותו, שאין אחד דומה צוה לחצירו, אין הנסיונות שוות, ואין הקבלות יכולות להיות שוות, ונחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה.

ואמר שוב, לא די מה שבצבצך ובפיך אתה מתחרט ומתודה ומקבל על עצמך מכאן ואילך אהיה טוב, זה לצד לא יהא לו קיום, ובסופו יחזור ויכשל, כמו שהיה אשתקד ושנים רבות קודם. אלא 'נשא לצבנו אל כפיס', יש להעלות מחשבתו לידי פעולה, שהכפיס הם כלי המעשה, לעשות חשבון ולהחליט כעת מה ישתנה אלך למחר למעשה ממה שהיה עד כאן, ורק ככה יוכל להתקרב 'אל א-ל צשמים'.

תשובה פירושו סיבוב חזרה מדרכו, להכיר מתחלה מצבו, אשר תחת שנתן לו ה' חיים כדי להתעלות בעבודת קונו, התרחק עצמו צכוון אחר, ויש לשוב. וזהו ראשית התפלה על תשובה, 'השיבנו אבינו לתורתך', אני נמצא משוקע צטומאה, הדריכנו

טוב. אם אי אפשר לו לפרוש לגמרי, יתחיל ציום אחד צשצובע, או צכל ציום שעה אחת, וגם לא להציאו הציתה.

אם הוא נמצא צחצרותא גרוע, צציתו או צמקום עצודתו, שהאדם נגרר אחר סביצתו, וצהיותו יחד עם אנשים קלים הוא מתדרדר ממעלתו, יעשה פעולה תיכף להתרחק מהם, כי הרצה חצרותא עושה, ולהתקרב מעתה עם חצרותא של צני תורה יראי ה', ולקצוע מקומו צצית המדרש של חצרותא יראים ושלמים, ואז תפלתו והתנהגותו ישתנה לטובה.

אם לקוי צשמירת הדיבור, לשון הרע, אונאת דצרים, שקר, ניצול פה וכו', יקבל על עצמו שמירת הדיבור על כל פנים ציום אחד צשצובע, או שעה אחת צכל ציום, ולעשות לעצמו שיעור צספר חפץ חיים או צשמירת הלשון, ולנתק עצמו מכל חצרותא של וואטס-עפ המדרדרים את האדם.

חפר לו קציעות עמים לתורה, יעשה תכנית כעת על השנה, לאיזה שיעור יקצע עצמו, איזה שעה ציום יקדיש, איזה חצרותא יקח ללימודו. ועל דרך זה צכל דבר, יתחיל כפי מה שיכולת צידו עכשיו, ולאט לאט יוסיף לשוב ולהתקרב עוד יותר. וכאשר מתודה על חטאיו, ואומר על חטא שחטאנו לפניך וכו', יחשוב מה יוכל

שאוכל לסובב חזרה לדרכי התורה. ואחר שהחליט שהוא שז מדרכו, עדיין יש לפניו דרך ארוכה עד שיזכה לשנות מהותו ומצבו לגמרי, להתעלות לבן תורה וירא שמים ולדיק צמעשו, ועבודתו הוא להתקרב בכל יום ויום יותר ויותר, וכמו מי שחוזר מהדרך שטעה, אשר מדי יום ציומו מתקרב יותר, וזהו הבקשה השניה 'וקרבנו מלכנו לעבודתך'. ושוב בא הבקשה האחרונה, שיגיע צפופו למחוז חפלו, 'והחזירנו צתשובה שלימה לפניך', השבה שלימה עד סופו.

*

ובזה נחזור לתחלת הפרשה, כי לפי מה שנתבאר, הרי הנרות שהאדם עובר עבור חטאיו, אשר אין יסורין בלי חטא, הלא הם באים לעורר האדם מתרדמתו, לשום לב על ימי חייו שהם עוברים בהבל ותוהו. ומה ש'תשב אנוש עד דכא', תכליתו היא, 'ותאמר שוב בני אדם', כאילו הם מדברים אל האדם שישוב מדרכו. ואם התעורר ממנו האדם, הרי זהו הטובה ביותר גדולה, והאושר היותר גדול, שהמניאו לו מן השמים, שעל ידה זכה לקום משינתו, לתקן עצמו צפרוזדור כדי להכנס להטרקלין, ולזכות לחיי נצחיים.

ולבן אמר האזינו השמים 'ואדברה', אמת שדברי התראה הללו הם דיבור קשה, אבל ותשמע הארץ 'אמרי פי', יש בזה אמירה רכה, שהיסקורים הללו יציאו אתכם לשוב אל ה', ואז טמונה בזה טובה מופלאה. ואם כי מתחלה יערוף 'כמטר' לקחי, דברים שקשה לאוזן לשמוע, אבל סופו תזל 'כטל' אמרתי, כאשר זוכין להגיע לתכלית עבור מה שצאו על האדם, הכל שמחין בו. וכאשר היסקורים הללו יציאו אתכם לשוב, כי שם ה' אקרא, אז הבו גדול 'לאלקינו', תציאו גדול להמדת הדין משם אלקים, וכידוע דמדת החסד נקרא גדול (וזה"ק ח"ג עב.), והבו גדול לאלקינו. — ועל כן נקרא פרשה זו צסם 'שירת האזינו', שכאשר תשימו לבצבס לכל הדברים אשר אנכי מעיד צבס היום, אז אין בזה נרה, אלא שירה מופלאה לה' שעורר את האדם שלא יאבד את עולמו.

ואננו עומדים כעת סמוכים ליום הקדוש, יום שכל לבות ישראל פתוחות להדצק צאלקים חיים, ויתן ה' שמוכה לשוב צתשובה שלימה לפניו, ויתחום את כל ישראל צשנה טובה ומתוקה, צריצוי שפע של בני חיי ומזוני, וזוכה לשנת גאולה וישועה צב"א.

של"ם פרשת האזינו (שבת שובה) תשפ"ד לפ"ק

האדם לצרית מילה, נרשם עליו שם שד"י מלצר ושם הוי"ה מלגאז, והפוגם שורה עליו שם ס"מ מלצר ושם שט"ן מלגאז ע"ש. ובישמח משה (פ' מקץ עה"פ יד ירדנו) כתב, דעל זה התפלל דוד המלך (תהלים נא-ט) תחטאני באזוב ואטהר, תכצקני ומשגל אלצין, כי מספר שט"ן עולה על מספר הוי"ה כמנין של"ג, ועל זה ציקש ומשליג אלצין ע"ש. והנה בני ישראל כמו שאין נותנין מזבחות, כך אין מוחקין ומאבדין את השם, אבל הכתוב מזהיר, שלא יגרמו עונותיכם להסיר את השם הנרשם עליכם, שעל ידי העונות מסיר מעלמו ומאבד השמות של קדושה, ומשרה תחתיו שמות של טומאה, ולא תעשון כן לה' אלתיכם.

ואם כן השם הוי"ה הוא אלתיך דייקא, שזה נרשם עליך, בגופו של האדם מלגאז, ועל ידי החטא מוחק את השם מעלמו לשנותו לשם טומאה. ועל כן מעורר הנביא, שובה ישראל עד הוי"ה אלתיך, שתחוק את מעשיך כדי שישוב עליך השם הוי"ה שהוא אלתיך דייקא, שנרשם על גופך.

והנה חטא פגם הצרית לא מתכפר אלא בתיבתא רבה (וזה"ק ח"א רי"ט.), אך סליחת יום הכיפורים

שובה ישראל עד ה' אלתיך כי כשלת בעונך, קחו עמכם דברים ושובו אל ה' (הושע יד-ג). ויש להבין למה אמר עד ה' אלתיך, דלכאורה נראה כמיותר, כי ה' הוא גם אלתי כל ישראל, ואלתי העולם.

ב כי ציוס הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם, לפני ה' תטהרו (ויקרא טז-ב). וסיוס הכתוב לפני ה' תטהרו, נראה כמיותר. גם להבין מה שנרמז כאן בסופי תיבות מכל חטאותיכם לפני הוי"ה, אותיות מילה, ונריך ציור הכוונה בזה.

וגראה כי הכתוב אומר (דברים יג-ג) אבד מאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגויים וגו', ונתחתם את מזבחותם וגו', ואבדתם את שמם מן המקום ההוא, לא תעשון כן לה' אלתיכם. וברש"י אזהרה למוחק את השם, ולנותן אצן מן המזבח או מן העזרה. אמר רבי ישמעאל וכי תעלה על דעתך שישראל נותנין את המזבחות, אלא שלא תעשו כמעשיהם, ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיחרב ע"כ.

ויש לומר שנרמז בזה, דאיתא בתיקוני וזה"ק (תיקון כג סו.) דבכניסת

והנהגה אנו אומרים בקליחות (לערב יוה"כ"פ) זמנה אקדס ואכף פני לא יקח שוחד, וצידי אין מעש, ועל זאת לבי יפחד וכו'. ונראה דהנהגה בספר אמרי יצחק (פרשת אמור) פירש הכחוש שם, והכהן הגדול מאחיו אשר יונק על ראשו שמן המשחה, ומלא את ידו ללבוש את הבגדים (כ"ג), כי גדולת הכהן גדול שזכה להתמנות זו, להיות עומד בראש עובדי צית ה' ולהכנס לפני ולפנים, אשר כל אדם לא יהיה צאהל מועד, היינו משום שקידש וגידר עצמו בצורת ברית קודש שנחתם בצשרו, ולפי ערך קדושתו כן הוא גדולתו יותר מאחיו. והנה תיבת 'יד' במילואו, יו"ד דל"ת, עולה כמספר 'חותם'. וזהו שאמר והכהן הגדול מאחיו אשר יונק על ראשו שמן המשחה, זמנה זכה להיות גדול על אחיו, ומלא את 'ידו' ללבוש את הבגדים, בצביל שהוא מילא את הי"ד, מספר חות"ם, שחותמו היא בקדושה וטהרה, וזה הוא עומד גדול יותר על חצירו ודפח"ת.

והנהגה עבודה היום כשרה רק בהכהן גדול, אשר מלא את יד"ו, שחותמו עומדת בקדושה עם רשימה של שמות הקדושה שנרשם עליו, ולא נתחלפו בשמות של טומאה, כי אין ליכנס לפני ולפנים להתייצב לפני ה' בלי השמות הקדושה שנרשמים על האדם. ולכן נאמר בואת יבא אהרן אל

מכפרת על כל העונות, וכמו שפירש במאור עינים (בפרשתנו) על הא דרבי סבירא ליה דיום הכיפורים מכפר אף לשאינם שבים (יומא פ"ה:), דהכוונה אף לאותן חטאים שאין התשובה מתקבלת כל השנה, ציום הכיפורים מקבלים אותה ע"ש. והיינו דאמר כי ציום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם, סופי תיבות מיל"ה, שגם על פגם זה יכפר עליכם ציום הזה. ובהיות כי בחטא זו נפגם השם הוי"ה השורה על האדם, על כן קיים לפני הוי"ה טהרה, שגם מה שחטא לפני השם הוי"ה שנמחק הרשימה ממנו, גם מזה טהרו.

והנהגה אמרו (יומא כ.) שטן ציומי דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני. ממאי, אמר רמי בר חמא 'השטן' צגמטריא תלת מאה ושיתין וארבעה הוי, תלת מאה ושיתין וארבעה יומי אית ליה רשותא לאסטוני, ציומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני ע"כ. ואם כן ציום הכיפורים נחלש כח השטן, ועל כן הזמן גרמא שגם אם החליף האדם צמעשיו להעביר הרשימה של שם הוי"ה שעליו, ולשנותו לשם שט"ן, ציום הכיפורים לפני הוי"ה טהרה, יש צמח לצטל השט"ן, ולהחזיר השם הוי"ה על האדם.

עלינו תחלה להתקדש רמ"ח אברינו, להיות דוגמת הכהן גדול כשנכנס לפני ולפנים, ואז תהא ראוי תפלותינו להיות במקום קרבן. ועל זה אנו מתאוננים, וציד"י אין מעש, צמילוי הי"ד שרומזת על החותם שבצשרנו, בעוה"ר אין צנו מעש, ולכן על 'זאת' לצי יפחד, שהיה נכנס הכהן גדול בזכות המילה שנקרא זאת, ואי אפשר ליכנס להקריב הקרבנות לכפר בעדנו, רק כאשר מתחלה נתקן זאת, ולזה צריכין אנו רחמי שמים שיתקבל עבודתינו לטובה. ועל זה אנו מבקשים (במפלה אבינו מלכנו) מלא ידינו מצרכותיך, שנוכה למלאות הי"ד, וצוה יושפע לנו שפע של ברכה מן השמים.

הקודש (ויקרא טו-ג). ובמדרש (ויק"ר כא-ו) בזכות מילה שנאמר (בראשית י"ז) זאת צריתי ע"כ. והיינו בזכות חותמו של כהן גדול בקדושה, היה יכול ליכנס לפניו. וכמו שאמרו (שם כא-יב) וכל אדם לא יהיה צאהל מועד (טו-יז), וכהן גדול לא אדם היה, אלא בשעה שהיה רוח הקודש שרוי עליו, היו פניו צוערות כלפידים, הדא הוא דכתיב (מלאכי ב-ו) כי מלאך ה' צבאות הוא ע"ש.

ובהיום שאין בית המקדש קיים, ואין לנו כהן לכפר עלינו, ומקיימים אנו ונשלמה פרים שפתינו (הושע יד-ג), כל אחד ואחד לעצמו מקדר בתפלתו קדר העבודה, מוטל

